

Opintotukiudistus säästäisi valtion menoja, mutta voi hieman pidentää opiskeluaikoja

Pääministeri Juha Sipilän hallitus linjasi kehyspäätöksessään keväällä 2016, että se pyrkii pienentämään opintotukimenoja mm. leikkaamalla opintorahaa ja opintotukikuukausien enimmäismäärää. Turvatakseen mahdollisuuden täysipäiväiseen opiskeluun hallitus esittää kuitenkin samalla myös opintolainan valtioneuvoston kasvattamista.

Hallituksen suunnittelemat opintotukijärjestelmän muutokset pienentäisivät opintotukimenoja noin viidenneksellä, mikä vastaa hallituksen tavoitetta. Samalla uudistus saattaa kuitenkin pidentää hieman opiskeluaikoja, sillä opintorahan leikkaaminen voi lisätä opiskelijoiden työssäkäyntiä opiskeluun käytetyn ajan kustannuksella. Opiskeluaikojen piteneminen johtuu siitä, että opiskelijat ovat usein haluttomia ottamaan lainaa opintojensa rahoittamiseksi. Siksi opintorahan pienentäminen voi johtaa opiskelijoiden lisääntyneeseen työssäkäyntiin, mikä on poissa opiskeluun käytetystä ajasta.

Tulokset ilmenevät **Hannu Karhusen** (Jyväskylän yliopisto), **Niku Määttäsen** (Etila) ja **Roope Uusitalon** (Jyväskylän yliopisto) tutkimuksesta. Siinä arvioitiin, minkälaisia vaikutuksia opintotukijärjestelmän uudistuksella on opintotukimenoihin, opiskeluaikoihin ja verotuloihin.

Tutkimuksen mukaan opiskeluaikojen piteneminen todennäköisesti pienentäisi verotuloja. Tähän on kaksi syytä: Ensinnäkin, valmistuminen nostaa palkkatasoa ja sitä kautta myös verotuloja. Mitä aikaisemmin opiskelijat valmistuvat, sitä pidempään he todennäköisesti työskentelevät valmistumisen jälkeisellä, korkeammalla palkkatasolla. Toiseksi, ansiotuloverotuksen progression takia koko elinkaaren ajalta laskettu keskimääräinen veroaste on korkeampi, jos opiskelijat keskittyvät ensin opiskeluun ja siirtyvät vastaavasti aikaisemmin täyspäivätyöhön.

Verotulovaikutuksen takia hallituksen linjaaman uudistuksen vaikutus koko julkiseen talouteen on todennäköisesti pienempi, kuin pelkästään opintotukimenojen perusteella voi arvioida. Keskimääräinen opiskeluaika pitenee kuitenkin vain muutamalla kuukaudella ja uudistuksen kokonaisvaikutus on julkisen talouden kannalta selvästi myönteinen.

Tutkimustulokset perustuvat malliin, joka kuvaa opintotukijärjestelmän luomia taloudellisia kannustimia ja niiden vaikutusta korkeakouluopiskelijoiden valintoihin opiskelun ja työssäkäynnin välillä. Mallin täsmäntämisessä on hyödynnetty rekisteripohjaista yksilöaineistoa korkeakouluopiskelijoiden opintojen etenemisestä, opintorahan ja -lainan nostamisesta sekä ansioista. Muuttamalla opintotukijärjestelmään liittyviä etuuksia ja ehtoja mallissa on saatu arvio muutosten vaikutuksista opintotukimenoihin ja opiskelijoiden opiskeluun ja työnteekoon.

Kertyneiden opintopisteiden, käytettyjen tukikuukausien ja ansiotulojen jakaumat eri opiskeluvuosina vastaavat mallissa varsin tarkasti empiiristä aineistoa. Siksi mallin tuottamaa arviota uudistuksen vaikutuksesta opintotukimenoihin voi pitää varsin luotettavana. Sen sijaan opiskeluaikoja ja verotuloja koskevien vaikutusten arvioiminen on hankalampaa ja niitä koskevat arviot ovat epävarmoja.

Hallituksen suunnitteleminen uudistusten vaikutukset riippuvat myös siitä, miten opiskelijoiden asenteet lainanottoon kehittyvät tulevaisuudessa. Uudistusten vaikutukset valtiontalouteen olisivat myönteisemmät, jos opiskelijat olisivat tulevaisuudessa nykyistä halukkaampia rahoittamaan opintonsa opintolainan turvin.

Tutkimuksessa ei ole otettu huomioon opiskelijoiden asumistukeen tehtäviä muutoksia, joista hallitus päätti syksyn budjettiriihessä.

Julkaisu:

Karhunen, Hannu – Määttänen, Niku – Uusitalo, Roope: Opintotukijärjestelmän uudistaminen. Rakenteelliseen malliin perustuvia vaikutuslaskelmia. Etlä Raportit No 59.

Lisätietoja:

Hannu Karhunen, p. 040 845 8699, hannu.a.karhunen@jyu.fi

Niku Määttänen, p. 041 545 6721, niku.maattanen@etla.fi

Roope Uusitalo, p. 040 805 4863, roope.h.uusitalo@jyu.fi